

hensionibus promanare. Similiter communis illa naturae sensus non est actuale quoddam iudicium, sed certa animi comparatio a natura indita ad ferendum iudicium, cum eae veritates menti fuerint propositae, quemadmodum dixi (I. cit.).

Sed quid dicemus de brutorum catulis, qui vix nati absque omni institutione ubera materna petunt, lac sugunt, atque sic congruum sibi nutrimentum procurant? dicemusne saltem ipsis instinctum quempiam, qui ab ideis innatis, famis, sitis, uberum, lactis, modique sugendi pendeat, a natura inditum esse? Minime, instinctus illorum aliud non est, quam certa habitudo corporis, et organorum comparatio, unde convenientes in cerebro motus, ac in anima ideae existant, quibus ad haec praestanda determinetur. Nam universim bestiae verisimillime ab ideis praesentibus, quae ut in hominibus, cum certis cerebri motionibus coniunguntur, ad omnes suas actiones determinantur. Ut igitur haec omnia a catulis praestentur, tali solum corporis, organorumque habitudine opus est, ut in certis adjunctis, positisque certis in corpore affectionibus illis in cerebro motus concitentur, quibus ideae famis, sitis, lactis, uberum, ac modi sugendi in anima respondent, quod in aliis quoque, quae bruta naturaliter exercent, artificiosis contingit, ut infra ex proposito ostendam. Istud porro ad sapientissimam Conditoris providentiam pertinuisse videtur, eo quod secus catulis praesertim de necessariis vitae conservandae subsidiis provisum non fuisset. Contra infantibus, quorum curam matres, ac nutrices gerunt, neque hanc corporis habitudinem a natura concessam esse experimus. Hinc autem ultecius concluditur, quod si etiam bestialis ideas congenitas tribueremus, non tamen ad homines argumentum valere, in illis nempe necessariae forent ad vitae conservationem, ac speciei propagationem; non item in his, neque etiam ab infantibus recens natis similes actiones, quas brutorum catuli vix in lucem editi ponunt, exerceri cernimus. Sed quoniam haec corporis habitudo, et organorum comparatio ad illud genus actiones explicandas omnino sufficit, analogiae leges postulant, ut neque brutis innatas, quas hominibus denegamus, ideas tribuamus.

SECTIO IV.

DE PERPETUA ANIMAE HUMANAE DURATIONE.

QUOD SECTIONIS ARGUMENTUM?

CCXXXI. Restat gravissimum Psychologiae argumentum; perpetua animae duratio, quam etsi Revelatione Divina certissimam, rationibus tamen constabiliore nostra haec etate non modo utilissimum, verum et summe necessarium videretur; ingens siquidem profanorum hominum, ingens minorum philosophorum est numerus, qui pestiferis suis scriptis veritatem labefactare nituntur. Hoc porro in argumento ita versabor, ut primam firmissimis rationibus evincam, ani-

mam nostram natura sua non existentiam solum, sed etiam vitam perpetuo continuare; unde eam naturali immortalitate gaudere consequens est. At, quia istud solum naturali nostro beatitatis desiderio penitus non satisfacit, ostendam porro, quantum humanae rationi scire datum est, velle Deum, etsi absoluta res omnes annihilandi potentia polleat, ut anima nostra perpetuo existat, et vivat. Quatuor igitur capita sectionem absolvent.

CAPUT I.

De naturali Existentia Animae Humanae, in perpetuum continuatione.

QUID CORRUMPI, CORRUPTIBILE ET INCORRUPTIBILE?

CCXXX. *Corrumpi* dicimus, quod in partes, ex quibus coagmentatum erat, resolvitur. Ens itaque est *corruptibile*, quod potest; *incorruptibile*, quod non potest in partes resolv.

Coroll. 1. Quidquid ex partibus realibus constat, in se spectatum in eisdem resolvitur potest: igitur omne ens compositum est corruptibile, et vicissim omne ens corruptibile, est ens compositum.

Coroll. 2. Quidquid partibus realibus destituitur, in eisdem resolvitur nequit: igitur omne ens simplex est incorruptibile, et vicissim omne ens incorruptibile est simplex.

ENS INCORRUPTIBILE CUM PERIT ANNIHILATUR.

CCXXXI. *Ens incorruptibile perire non potest nisi per annihilationem.* Ens incorruptibile est ens simplex (§. praec. cor. 2.), sed ens simplex perire non potest, nisi per annihilationem (ont. §. 186.): ergo ens incorruptibile nisi per annihilationem perire non potest.

ANIMA HUMANA EST INCORRUPTIBILIS.

CCXXXII. *Anima humana est incorruptibilis.* Anima humana est ens simplex (§. 133.): sed omne ens simplex est incorruptibile (§. 239. cor. 2.): igitur anima humana est incorruptibilis.

Coroll. Anima itaque humana perire non potest nisi per annihilationem.

IGITUR SOLEM ANNIHILATIONE PERIRE POTEST, ANIMA PER VIM CREATAE PERIRE NEQUIT.

CCXXXIII. *Anima humana a vi entis creati existentia spoliari nequit.* Anima humana nequit existentia spoliari, nisi per annihilationem (§. praec. cor.): sed nulla vis entis creati quidpiam annihilare potest: ergo anima humana a vi entis creati existentia spoliari nequit.

Coroll. 1. Cum natura diversa aliud non sit, quam collectio omnium virium, quae in omnibus entibus creatis insunt (cosm. §. 86.), perspicuum est in universa natura non esse vim ullam, quae animae humanae existentiam tollat.

Coroll. 1. Igitur spectatis duntaxat naturae etiam universae viribus animae perpetuo suam existentiam continuant.

Schol. Vim quidpiam annihilandi in omnibus creatis non extare in theologia demonstrabitur. Interea si quis dubitet, haec habeat. Annihilatio est mera conservationis cessatio: ille igitur solus annihilare potest, qui potest conservare. Porro conservatio est continuata creatio: igitur ille solus conservare potest, qui potest creare; creatio vero vim infinitam, quae nulli enti creato competere potest, deponit.

IN NATURA NIHIL EXISTIT ANNIHILATIONEM ANIMAE.

CCXXXIV. *In legibus, ordine, cursuque naturae nihil est, quod exigat, ut Deus umquam animam humanam existentia spoliaret.* Imprimis enim tale quidpiam nec ab adversariis proferri, nec a nobis cogitari potest. Deinde si quidpiam animae annihilationem exigeret, haec exigentia vel esset pro statu conjunctionis cum corpore, vel pro statu separationis, vel pro eo tempore, quo conjunctio illa dissolvitur: non primum; contrarium quippe experientia testatur; non alterum; nam separata a corpore et cogitare potest, et finem, cum porro existat, habet, ut corpus deinceps apparebit: non finitum, tum enim duntaxat corruptiuntur, unde vel instrumentum ineptum ab anima describitur; hanc vero corporis corruptionem animas annihilationem postulare, ille solum asseruerit, qui animam ob solum corpus conditam fuisse demonstraverit. Ergo patet propositum.

Coroll. Igitur spectatis duntaxat naturae legibus, ordine, et cursu animae humanae perpetuo suam existentiam continuat.

DEUS UT AUCTOR NATURAE ANIMAM ANNIHILARE NEQUIT.

CCXXXV. *Deus ut auctor naturae non potest animam humanam umquam existentia spoliare.* Deus ut auctor naturae agit, cum se accommodat naturae universae, ejusque legibus ordini, et cursui a se constitutis: igitur Deus ut auctor naturae nihil umquam agere potest, quod spectatis duntaxat naturae universae viribus, legibus, ordine, et cursu fieri non debet; sed ut anima humana existentia spoliaretur, spectatis duntaxat naturae universae viribus, legibus, ordine, et cursu fieri non debet (§§. 223. cor. 2. praec. cor.). Ergo Deus ut auctor naturae non potest umquam animam humanam existentia spoliare.

Coroll. Deus itaque ut auctor naturae existentiam animae humanae aeternam conservabit.

QUAE IPSA NATURA SUA EXISTENTIAM PERPETUO CONTINAT.

CCXXXVI. *Animae humanae natura sua in perpetuum existentiam continuat.* Si quod ens neque a viribus entium creatorum, neque a Deo, ut auctore naturae, existentia spoliari possit, illud summo jure natura sua existentiam perpetuo continuare dicitur; sed anima humana neque a viribus entium creatorum (§. 233.), neque a Deo, ut auctore naturae, existentia spoliari potest (§. praec.): ergo animae humanae natura sua in perpetuum existentiam continuat.

De Naturali Vitae Animae Humanae in perpetuum Continuatione.

QUOD VITA ET MORS ANIMAE?

CCXXXVII. *Vita animae humanae status est, in quo ipsa operationes per facultates suas, praesertim superiores, possibiles et exercere potest, et actu exercet. Mors contra animae ille foret status, in quo ea, tametsi existentiam continuaret, nullam prorsus operationem proxime exercere posset (conf. §§. 203. 159.).*

VIS COGITANDI ANIMAE A VI CREATA NEC TOLLITUR -- NEC PENITUS IMPEDIRI POTEST -- IGITUR NEC ANIMA VITA SPOLIARI.

CCXXXVIII. *Vis cogitandi, quae in anima humana inest, a nulla vi creata tolli potest.* Cum vis cogitandi, quae in anima inest, illius essentia sit (§. 158.); ea sublata anima existentia spoliaretur, sed anima a nulla vi creata existentia spoliari potest (§. 223.); ergo vis cogitandi, quae in anima humana inest, a nulla vi creata tolli potest.

CCXXXIX. *Vis cogitandi, quae in anima humana inest, a nullo ente creato ab omni actione impediti potest.* Istud quippe fieri deberet vel positione aliorum impedimentis, vel subtractione omnis objecti cogitabilis; sed neutrum ab ente creato praestari potest: non primum; impedimentum enim, quod vi alieni obijctur, inter illam, et terminum, quo ea tendit, ponatur necesse est: sic impedimentum poni potest vi motrici corporis, ne motum actualem producat; jam vero vis cogitandi, non habet terminum a substantia, in qua inest, distinctum; igitur hoc modo ipsi impedimentum ab ente creato poni nequit. Non alterum: omne objectum cogitabile, a quo solo vis cogitandi natura sua pendet, ab ente creato animae subtrahi numquam potest; nam ipsa sibi est objectum infime praesens: potest igitur semper se ipsam, suasque mutationes, et affectiones percipere, tum quoque ex his ratiocinando primum suam contingentiam, et mutabilitatem, deinde existentiam entis necessariam, ac infinitarum in eo perfectionum concludere, qui immensus est cogitationum campus. Quid quod etiam cogitationes praeritae, et olim in corpore habitae animae recurrere possunt, circa quas ea rursus reflectendo, abstrahendo, componendo versari poterit; haec autem cogitandi obiecta ab ente creato animae subtrahi numquam possunt: igitur vis cogitandi, quae in anima humana inest, a nullo ente creato ab omni actione impediti potest.

CCXL. *Animae humanae a nulla vi entis creati vita spoliari potest.* Ut anima humana vita spoliaretur necesse foret, ut ipsius cogitandi vis vel omnino tollatur, vel prorsus ab omni actione impediatur (§. 237.); sed neutrum ab illa vi entis creati praestari potest (§§. 238. praec.): ergo animae humanae a nulla vi entis creati vita spoliari potest.

Coroll. In universa igitur natura non est vis, quae animae vitam adi-

ma, atque inde spectatis duntaxat naturae etiam universae virtus humana perpetuo suam vitam continuat.

IN NATURA NIHIL EXISTIT MORTEM ANIMAE.

CCXLI. *In legibus, ordine praesque naturae nihil est, quod exigat, ut Deus unquam animam humanam vita spoliaret.* Demonstratur eadem plane rationis conclusione, qua (§. 235.) probavimus nihil esse in natura, quod animae annihilationem exigat. Haec maximum pondus addunt animae proprietates, quae ab opposito aeternum illius vitae conservationem a Deo postulant, quod iam videbimus. *Coroll.* Igitur spectatis duntaxat naturae legibus, ordine, et cursu, anima humana perpetuo suam vitam continuat.

QUAEDAM ANIMAE PROPRIETATES SINE AETERNA VITA OTIOSAE FORENT QUOD DEUS UT AUCTOR NATURAE VELLE NEQUIT.

CCXLII. *Insunt in anima humana naturales id genus proprietates, quae nisi ipsa aeternum vivat, absolute otiosae, et frustraneae forent.* Insunt in anima, ut cuius conscientia intima testatur, proprietates, quae naturalem relationem, et connexionem cum aeternitate habent. Quid enim? an non potentia semper cognoscendi, amandi Deum conditorum, finemque suum ultimum: capacitas per actus honestos, vel inhonestos, praemium, vel poenam aeternam promerendi; naturalis animi comparatio appetendi, et possidendi verae beatitudinis, quae Tullii quoque opinione aeterna esse debet (*De fin. l. 2. c. 27.*); providentia ad infinitum quoque tempus sese porrigens: sitis gloriae omnium saeculorum memoriam complectens, in-natus, ut rursus Tullius, cognitionis, et scientiae amor (*ib. l. 6. c. 13.*); an non, inquam, haec et similes animae nostrae proprietates naturaliter cum perpetuitate conjunguntur? Jam vero cui usui proprietates cum aeternitate connexae sine aeternae animae vita esse possunt? profecto vanum est desiderium, et inutile, quod impleri nunquam potest; vanae sunt omnes animae capacitates, si suum finem consequi nullo prorsus pacto queant: ergo dubitari nequit inesse in anima humana naturales id genus, proprietates, quae, nisi ipsa aeternum vivat, absolute otiosae, et frustraneae forent.

CCXLIII. *Deus ut auctor naturae potest velle, ut naturales animae proprietates otiosae sint, ac frustraneae.* Deus ut auctor naturae debet singula entia creata accommodare ad proprietates ipsis concessas gubernare, nec potest quidpiam huius proprietatibus contrarium statuere: secus enim contra, non secundum naturam, quod auctoris naturae est, ageret; sed si Deus vellet, ut naturales animae proprietates otiosae sint, ac frustraneae, non gubernaret animam humanam accommodatam ad proprietates ipsi concessas: ergo Deus ut auctor naturae non potest velle, ut naturales animae proprietates otiosae sint, ac frustraneae.

Coroll. Iure igitur dicimus naturales quasdam animae humanae proprietates a Deo ut auctore naturae exigere, ut animam vitam perpetuo conservet.

DEUS UT AUCTOR NATURAE NEQUIT ANIMAM VITA SPOLIARE — QUARE IPSA NATURA SUA VITAM PERPETUO CONTINUAT.

CCXLIV. *Deus ut auctor naturae non potest animam humanam unquam vita spoliare.* Imprimis enim tam spectatis naturae universae viribus (§. 240. cor.) quam spectatis naturae legibus, ordine, et cursu anima perpetuo suam vitam continuat (§. 241. cor.). Deinde absque aeterna animae vita complures ejus proprietates otiosae forent, ac frustraneae (§. 242.); atque istud Deus ut auctor naturae velle non potest (§. praec.): ergo Deus ut auctor naturae non potest animam humanam unquam vita spoliare (conf. §. 233.).

CCXLV. *Anima humana natura sua in perpetuum vitam continuat.* Neque enim a viribus entium creatorum (§. 240.), neque a Deo ut auctore naturae vita spoliari potest (conf. §. 237.).

C A P U T III.

De Naturali Animae Humanae Immortalitate.

QUID IMMORTALE, IMMORTALITAS — ET QUOTUPLEX?

CCXLVI. *Immortale* dicimus, quod mori non potest; patet vero ad id satis non esse, ut ens existentiam semper continuet, verum etiam requiri, ut functiones suas vitales perpetuo obeat. Quare *immortalitas* recte definitur esse potentia aeternum existendi, atque vivendi, vel etiam, si mavis, perpetua existentiae, ac vitae continuatio.

Coroll. Ens itaque, quod nulla ratione vivit, quale est ens simplex materiale, elementum corporis, incorruptibile quidem (§. 230. coroll. 2.) esse potest; non item immortale.

CCXLVII. *Essentia immortale* est, quod in se et existentiae, et vitae suae rationem sufficientem continet, quodque proinde neutro horum absque contradictione privari potest. *Natura immortale*, quod nec a viribus entium creatorum, nec a Deo ut naturae auctore existentia, aut vita spoliari potest, quodque adeo natura sua iam existentiam, quam vitam perpetuo continuat. *Gratia demum immortale* dicitur, cujus existentia, et vita ex gratuito Conditoris beneficio praeter naturalem rerum ordinem perpetuo conservatur.

QUAE QUAESTIO?

Schol. Per se clarum est, essentialiter immortalitatem nulli enti contingenti, ac proinde neque animae nostrae competere posse; ita enim existere, ut non existentia contradictionem involvat, soli entium necessario, Deo nimirum proprio est. Praesens itaque quaestio in eo duntaxat vertitur, utrum perpetua animae duratio, quam ex revelatione divina certo novimus, a solo, et liberali Dei beneficio, an vero ab ipsa animae natura proficiscatur, id est, utrum animae nostrae immortalitas gratuita solum, an naturalis sit? sed ne minus perspicuum est, incorruptibilitatem animae, quamvis necessario primum adesse debeat, lutam ejus immortalitatem minime constituisse; quare non erat, cur vel Cartesius de demonstrata pri-
Storchenaui Metaph. Lib. III.

mum ab se animae immortalitate tantopere gloriaretur, vel Arnaldus ipsum singularis Numinis providentia ad nos erudiendo submissum fuisse putaret; nihil certe ad evincendam animae immortalitatem philosophus ille contulit; solum quippe ejus a corpore discrimen, ac incorruptibilitatem quae praerogativa bestiarum quoque animis, quin ipsis corporum elementis propria est, demonstravit. Videantur Baylius (*Dict. hist. et crit. art. Pomponat. rem. C.*) Finge, quaeso, animam a corpore separatam perpetuo quidem existere, at esse in statu quodam somni, ad soporis, in qua vel nullas prorsus vel saltem non claras representationes efficere queat: anne haec immortalitas dici merebitur? aut si quidem; cujus ipsa usus, aut utilitatis foret? recte igitur Wolfius, Wulfingerus, Thummigius, Reinbeckius tria statuunt immortalitatis requisita: 1.) Ut anima a corpore separata existentiam perpetuo continuat. 2.) Ut in statu perceptionum distinctarum perseverat: 3.) Ut sul conscientiam, statuumque praeteritorum recordationem retineat, eosque ad se pertinere agnoscat. Atque istud ipsa ratio praemilii, poenaque, cujus anima capax est, postulat; puniri enim, aut praemiari nequit, qui vel non existit, vel nullam eorum, quae sunt, conscientiam habet, vel denique rerum a se gestarum oblivione capitur.

ANIMA SUA NATURAE IMMORTALIS EST.

CCLXVIII. *Anima humana natura sua immortalis est.* Ens, quod natura sua tam existentiam, quam vitam perpetuo continuat, natura sua immortale est (§. praec.); sed anima humana natura sua tam existentiam (§. 236.), quam vitam perpetuo continuat (§. 245.); ergo anima humana natura sua immortalis est.

ARGUMENTA MORALIA.

Schol. Supersunt et alia gravissima argumenta, quae vulgo moralia dici solent.

A SENSU COMMUNI.

1.) Dubitari nequit, sententiam hanc sensu communi, validissimo illo veritatis indicio (§. 172. log.), perspicue comprobari; nisi enim ea in nobis inesset animi comparatio, qua naturae ducto eo feramur, ut aliam post hanc vitam superesse, neque totos nos cum corpore perire judicemus, nunquam haec de animorum immortalitate opinio tam universalis, tam constans esse, totque saeculis confirmari potuisset: habet ea profecto omnes illos characteres, ex quibus consensio naturae propensione nixa ab aliis consensionibus hominum magis universalibus dignoscitur (§. 171. schol. log.). Neque recens est, aut heri nata argumentatio istaeca: veteres quoque philosophi ea usi sunt: *Cum de animorum immortalitate disserimus, ait Seneca (Ep. 110.), non leve apud nos habet pondus consensus hominum aut timentium aethera, aut colentium. Macrobius scribit (In somn. Scip. l. 1. c. 14.): obtinuisse jam non minus de incorporalitate, quam de immortalitate animae sen-*

tentia. Sed Tullii oratio nulla satis laude condecorari potest (*Quintus. l. 1. c. 13.*): *Omni autem in re consensio omnium gentium lex naturae putanda est: quis est igitur, qui suorum mortem primo non lugeat, quod eos orbatos vitae commodis arbitretur? tolle hanc opinionem, luctum sustuleris; nemo enim moerere suo incommodo; dolent fortasse, et anguntur; sed illa lugubris lamentatio, fletusque moerens ex eo est, quod eum, quem dileximus, vitae commodis privatum arbitramur, idque sentire. Atque haec ita sentimus natura duce, nulla ratione, nullaque doctrina. Maximum vero argumentum est, naturam ipsam de immortalitate animorum tacitam judicare, quod omnibus curae sunt, et maxime quidem, quae post mortem futura sunt. — Nemo unquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem. — Sed nescio, quomodo inhaeret in mentibus quasi saeculorum quoddam augurium futurorum: idque in maximis ingenis, altissimisque animis et existit maxime, et apparet facillime, quo quidem dicitur, quis tam esset amens, qui semper in laboribus, in periculis viveret? — Quod si omnium consensus naturae vox est, omnesque, qui ubique sunt, consentiunt esse aliquid, quod ad eos pertineat, qui vita cesserint, nobis quoque idem existmandum est: et si quorum aut ingenio, aut virtute animus excellit, eos arbitramur, quia natura optima sunt, cernere naturae vim maxime: verisimile est, cum optimus quisque maxime posteritati serviat, esse aliquid, cujus is post mortem sensum sui habiturus. Et nonne studium famae, et honoris etiam post corporis interitum duraturi, cura exequiarum, et sepulchrorum in omnibus nationibus, in plurimis etiam apothecosos mortem viguisse novimus? his adde pervulgatam adeo inter veteres de metempsychosi opinionem. Quid autem ista? nonne insitam in omnium animis immortalitatis spem loquuntur?*

Quod si testimoniis pugandum est: audi Psellum, qui apud Stanlejum (*Hist. phil. t. 2. p. 1128.*) vetustissimos Chaldaeos de immortalitate animarum firmissime persuasos fuisse testatur; Strabonem (*Republ. geograph. l. 15. p. 7. 15.*), qui Indos, eorumque Brachmanes ita sensisse scribit: *hanc quidem vitam putandam esse, quasi quendam vividum hominum conceptum; mortem vero nativitatem ad veram illam, et felicem vitam; Diodorum (Bibl. hist. l. 1. p. 13.), qui de Egyptiis narrat, eos honorum virorum obitum nequaquam lacrymis prosequendo fuisse, sed ipsorum potius felicitati applausisse: eo quod in altera vita cum eis aeternum victuri essent; Caesium Rhodiginum (Lect. antig. l. 18. c. 31.), qui Chaldaeos, Indorumque Magos nihil hac opinione antiquius habuisse refert; Julium Caesarem (*De bell. Gall. l. 6.*), qui ea potissimum de causa Druidas in Gallia hunc dogmati adhaesisse scribit, quod homines, hoc maxime ad virtutem exortari, metu mortis neglecto, putarent. Prisci deinde illi, quos Cascos Ennius*

appellavit, Cicerone teste (Qg. tusc. l. 1. c. 12.), arbitrabantur: esse in morte sensum neque excessu vita sic deleri hominem, ut funditus interiret; idque cum multis aliis rebus, tum e pontificio jure, et caeremoniis sepulchrorum intelligi licet, quas maximis ingenii praediti nec tanta cura coluissent, nec violatas tam inexpectabili religione sanxissent, nisi haesisset in eorum mentibus, mortem non interitum esse omnia tollentem, atque dolentem, sed quamdam quasi migrationem, commutationemque vitae. Denique apud omnes antiquitatis notos populos opinione de animorum immortalitate viguisse, multis Hugo Grotius demonstrat (De verit. rel. chr. c. 1. l. 2.): id ex Homeri, alii, carminibus apparet, et ex philosophis non Graecorum tantum, sed et Gallorum, quos Druidas vocabant, et Indorum, quos Braemanes, et ex iis, quae de Aegyptiis, et Tracibus, quin et Germanis scriptores plurimi prodiderunt.

Veniamus ad philosophorum nobilissimos. Duo illi omnium principes, Thales, et Pythagoras immortalitatem animorum omni studio defenderunt testibus Laertio (Vit. phil. l. 1. segm. 24. l. 8. serm. 3.) et Plutarcho (De plac. phil. l. 4. c. 2. 7.), Socratem propediem moriturum de immortalitate copiosissime disseruisse alias diximus (§. 8. log.). His et talibus Socrates nec patronum quaesivit ad iudicium capitis, nec iudicibus supplex fuit. — Ita enim censebat, quas esse vias, duplicesque cursus animorum a corpore excedentium. Nam qui se humanis vitiis contaminavissent, — iis devium quoddam iter esse, seclusum a concilio Deorum. Qui autem se integros, castosque servavissent, his ad illos, a quibus essent projecti, reditum facile patere. Magistrum strenue secutus est Plato Academiae caput (In Phaedone.): Opportet, inquit, omnem omnino impendere laborem ad acquirentiam virtutum, et sapientiam in hac vita; nam merces est pulchra, et spes grandis. Deinde (De republ. l. 10.): Non facimus adhuc mentionem de praemiis longe majoribus virtuti propositis; quid enim potest vera magnum esse, quod angustis huius temporis limitibus conclusum est? longissima vita cum aeternitate comparata nihil est. Verum non asseruit modo immortalitatem divinum hic philosophus, sed et rationibus quas ex Alcinoo Stanlejus (Hist. phil. p. 4. Plat. doct. c. 25.) refert, constabiliavit, et Pindarum, aliosque poetarum celeberrimos idem sensisse tradit (In Menone.). Xenophon egregius pariter Socratis discipulus hanc eandem doctrinam Cyri morientis, suosque filios ultimum alloquentis ore profertur, ut est apud Tullium (De Senect. c. 22.): Nolite arbitrari, o mihi charissimi filii, me, cum a vobis discessero, nusquam aut nullum fore. Nec enim, dum eram vobiscum, animum meum videbatis: sed eum esse in hoc corpore, ex iis rebus quas gerebam intelligebatis. Eundem igitur esse creditote, etiamsi nullum videbitis. Nec vero clarorum virorum potest

mortem honores permanerent, si nihil eorum ipsorum animi efficerent, quo diutius memoriam sui teneremus. Mihi quidem nunquam persuaderi potuit, animos, dum in corporibus essent mortalibus, vivere: cum exissent ex iis, emori: nec vero tum animum esse insipientem, cum ex insipienti corpore evasisset: sed cum in animi admixtione corporis liberatus, purus, et integer esse coepisset, tum esse sapientem. Quae autem ipsius huius consularis philosophi sententia fuerit, ex superioribus intelligi potest, sed et aliis in locis, quae penitus praeterire nequeo, eandem manifestum fecit (Ib. c. 21.): Quid multa? ita longam huc de re disputationem concludit: sic mihi persuasit, sic sentio: quanta celeritas animorum sit, tanta memoria praeteritorum, tanta futurorum providentia, tot artes, tantae scientiae, tot inventa, non posse eam naturam, quae res eas contineat, esse moralem. Rursus (Ib. c. 23.): Si in hoc erro, quod animos hominum immortales esse credam; libenter erro, nec mihi hunc errorem, quo deleor, dum vivo, extorqueri volo: sin mortuus, ut quidam minuit philosophi censent, nihil sentiam, non vereor, ne hunc errorem meum mortui philosophi derideant. Et (Qg. tusc. l. 1. c. 32. (Stran. l. 3.): Sed me nemo de immortalitate depellet. Aliorum philosophorum effata Clemens Alexandrinus copiose collegit. Non ignoro quidem, fuisse omni aetate quosdam, qui ut in ceteris quoque opinionibus contingit, a communi rectis sententiarum doctrina recesserunt; verum hi comparate ad alios numero, sapientia, virtute conspicuos nullam obtinent auctoritatem: quis enim Epicurum (De nat. D. l. 1. c. 29.), reliquosque ejus de grege curet, quibus tamen nemo magis mortem, quam timendam non esse inani voce praedicabant, teste Tullio tum eos ex Stoicorum familia, qui diuturnam quidem vitam, at non perennem animis tribuerunt? certe paucorum hanc fuisse sententiam, plurimos ejusdem sectae recte sensisse, ex Seneca (Ep. 102.) discimus: Alia nos origo, ita suorum nomine loquitur, expectat, alius rerum status. Intrepidus horam illam decretoriam prospice. Non est animo suprema, sed corpori: transeundum est. Dies iste, quem tanquam supremum reformidas, aeterni natalis est. Quod ad Aristotelem (Syst. intell. c. 1. §. 45. not. 9.) attinet, quamvis alii negasse animorum immortalitatem contendere, fuerunt tamen alii, qui hanc ab eo calumniam egregie propularunt, de quibus videatur Cudworthus cum notis Moshemii.

Sed neque ex populis recentius cognitis, quantumvis barbaris, esse unum aliquem, qui omni immortalitatis cognitione destitutus est, fuisse ostendit Abbas Banierus (L'hist. gen. des cérémon. moeurs, et coutum. relig. de tous les peup. du monde t. 5.). Proferamus aliqua: Sinenses viris illustribus vita functis divinos honores decernunt, et cum Japonibus praemia, vel poenas in altera vita expectare docentur. Incolae insulae Formosae vota faciunt, Diisque supplicat, ut defunctis locum commodum, amicosque fidos in al-

tero mundo procurant. Peguani sibi firmissime persuadent animas migratioem per diversa corpora purgata tandem ad Deorum felicitatem pervenire. Telapponenses in regno Siamensi ad mortuorum busta cantiones quasdam morales concinunt putantes, effici hac ratione; ut animae rectam, quae ad paradisum ducit, viam ingrediantur. Aracanenses, referente Ferdinando Mendezio, defuncto pontifici magno acclamant: *O qui nunc coeli deliciis fruiturus abis, ne in hoc nos exilio deseras*: quibus alii respondent: *Ut et nos de bonis Domini participemus*. Cochinchinenses; quorum Bramaë, sive sacerdotis quamvis actionem bonam praemio, malam contra poena affici in altera vita docent; varii generis dapes, quibus animae alantur, ad sepulchra deferunt, qui mos pluribus quoque aliis nationibus in usu est. Generatim de Indiae orientalis idololatriæ scribit laudatus auctor, eos omnes aliquid post mortem iudicium expectare. In Socotera, quae Africae est insula, filii a parentibus demortuis oracula petunt: *Vos, ajunt, qui nunc cum Deo conversamini, notum facite, quid hoc in negotio a nobis geri velitis*. In Guineo, regis die obuentis, populus magno numero subditos mactat, ut hoc sti patris comitatu gloriose in regnum spirituum ingrediat. In America Brasylly, et Mexicano piorum animas ad loca deliciis plena, in quibus ipsorum parentes morerentur, a morte corporis transire credunt. In quibusdam Floridae locis viva mancipia; apud Carai bas servus, et canis: apud alios arma cum domini cadavere sepeliuntur, quibus ille in spirituum regione se defendat. Apalachitae, et Canadenses, uti animam ex sole, vel alio astris descendisse arbitrantur, ita eam illuc rursus reversuram putant. Universe apud omnes Americae populos opinionis hujus vestigia deprehensa fuisse multis confirmat Grotius (*De ver. rel. chri. l. 1.*), quem lector adire poterit; mihi jam non licet longiori esse.

Denique communis iste sensus per conscientiam recte, aut perperam factorum, sive per sententiam illam, quam quisvis de propriis actionibus suis in animo pronunciat, luculentissime demonstratur. Profecto nemo unus est, qui ob praecleara facta suavissimo quodam gaudio non perfundatur, sibi quae ipsi in mente non applaudat; nec vicissim ullus est, qui ob male facta non erubescat, sequae culpae reum reprehendat: at nonne inde manifeste consequitur non tactio naturae ductu impelli ad sperandum praemium, vel timendam poenam, non ab hominibus, quos haec facta latent, sed a supremo quodam, nec oculis conspicuo iudice? Iudicium earte istue ex naturalis animi comparatione proficiscitur, quare vanum ac otiosum esse nequit; potuitne Deus mentem nostram ita comparatam condere, ut necessario de suis ipsa actionibus sententiam numquam executioni dandam ferat? Inde porro horror ille, ac timor mortis exoritur, non minus efficax sensus naturae argumentum, quo omnes fere, sed illi praecipue anguntur, qui vitae flagitiis foedatae sibi consci sunt, et quidem eo vehementius, quo viciniorem sibi mortem intuentur; sane timor hic luce clarius ostendit nos esse mortem in-

teritum quendam omnia tollemem, sed animae potius migrationem, et vitae commutationem. His itaque attentis, purgatasque a praedictis mente pensatis nullum omnino dubium superest, quin opinio de animorum immortalitate a natura ipsa omnibus indita sit.

A NOTIONE VIRTUTIS ET VITII.

- 2.) Aliud morale argumentum ex notione virtutis, et vitii petitur. Sublata animorum immortalitate vitium in vitium, et hoc in illam degeneraret; in absurda enim hac hypothesi vita praesens unicum foret, ac summum nostrum bonum, ac proinde, quidquid ei vel directe, vel indirecte obsesset, summum malum; sed virtus non raro, saltem indirecte, vitae praesentis nocet; eam contra saepe fovet, et conservat vitium: qui igitur studiose virtutem sectatur, summum sibi malum: qui vitii indulget, summum sibi bonum accersit; at nonne vitium est, summum sibi malum ultro accersere; virtus vero illud propulsare; praecclare istud Lactantius persequitur (*Divin. inst. l. 2. c. 9.*). *Praesentis vitae nocet virtus. Nam vita ista terrena, quam communem cum brutis animalibus ducimus, et voluptatem expetit, cujus fructibus variis, ac suavis delectatur, et dolorem fugit, cujus asperitas naturam viventium acerbis sensibus laedit, et ad mortem perducere nititur, quae dissolvit animantem. Si ergo virtus et prohibet iis bonis hominem, quae naturaliter appetuntur, et sustinenda mala impellit, quae naturaliter fugiuntur, ergo malum est virtus, et inimica naturae, stultumque iudicare necesse est, qui eam sequitur, quoniam se ipsum laedit, et fugiendo bona praesentia, et appetendo aequae mala sine spe fructus amplioris. Nam cum licet nobis jucundissimis frui voluptatibus, nonne sensu carere videmur, si malimus in humilitate, in egestate, in contentu, in ignominia vivere, aut ne vivere quidem, sed dolere, cruciari, et mori, ex quibus malis nihil amplius assequamur, quo possit voluptas amissa pensari? si autem virtus malum non est, facitque honeste, qui voluptates vitiosas, turpesque contemnit, et fortiter, qui nec dolorem, nec mortem timet, ut officium servet: ergo majus aliquod bonum assequatur, necesse est, quam sunt illa, quae spernit. At vero morte suscepta, quod aliud bonum sperari potest, quam aeternitas? Profecto si nulla alia vita superesset, nullum quoque foret discrimen inter eum, qui pro virtute, aut patria fortiter mortem oppetit, et illum, qui pro falso opinione, quam pertinaciter defendendam suscepit, aut gravissimi sceleris causa iudicis sententia morte plectitur; tollere vero hoc discrimen est contra rationem nisi.*

A DISCRIMINE INTER HOMINEM, ET BELLUAM.

- 3.) Ita argumentor: evidenter cum ratione pugnat, ut nobis persuadeamus, hominem, qui longe praestantioris ceteris animantibus, rebusque corporeis naturae est, his ipsis tamen infeliciois, ac deterioris esse conditionis, atque in eo miseriae statu a benignis-

mo Conditor collocatum esse, ut nequeat numquam non esse miser. Si enim nulla post hanc vitam alia supersit, naturales hominis appetitiones nunquam exsatiantur, impletur tamen perfecte brutorum animalium cupiditates bonis hisce temporalibus, ipsa etiam inanimata finem, ad quem condita sunt, plene assequuntur. Solus itaque homo semper desiderans, semper quaerens veram felicitatem, eam inveniet nusquam? egregie D. Augustinus (*De civ. Dei* l. 11. c. 29.): *Si pecora essemus, carnalem vitam, et quod secundum sensus ejus est, amaremus; idque esset sufficiens bonum nostrum, et secundum hoc, cum esset nobis bene, nihil aliud quaereremus.*

A NECESSITATE HUIUS OPINIONIS AD CONSERVANDAM SOCIETATEM HUMANAM.

- 4.) Opinio de animorum immortalitate, ac alia vita, in qua sit aequa praemiorum, praenarumque distributio, omnium mentibus insita ad conservandum rempublicam, humanamque societatem apprime necessaria est; haec enim sublata omnis virtus, iustitia, subditorum in principes observantia, et obedientia, paternus principum in subjectos amor, quibus omnis humana societas continetur, una periret. Nisi enim supremus, et omnia perspiciciens vindex timeatur, praeter timorem tantum humanum, praeter potentioris metum, nullum aderit motivum, quo homines ad evitanda scelera efficaciter impellantur: an vero id genus metus homines in malum aliquo propensissimos a criminibus suis abstergebit, praesertim si spes affulgeat fore, ut ea occultentur? certe si absurdissimum Hobbesii, ac Machiavelli systema obtineat, nullum erit scelus adeo enorme, quod ab infirmioribus clam, aperte a potentioribus non admittantur. Fingamus jam communem haec de immortalitate sententiam cum veritate non consentire: nonne recte inde concludemus, universalem errorem omnium animis insusum necessarium esse ad societatem humanam tum conservandam, tum providè gubernandam? Quid vero hac hypothesis magis absurdum? Ad quid opus erat hominem ratione, quae erroris inimica est, instruere, si per errorem gubernandus sit? Quomodo deinde universalis hic error infinita Conditoris sapientia, veracitate, bonitate, providentia conciliabitur?

C A P U T IV.

De Necessaria Dei Voluntate, ut Anima Humana perpetuo existat, et vivat.

DEUS ANIMO BENEFICIENDI NOS IN HUNC MUNDUM POTUIT -- QUOD FIERET, NISI ALIA VITA SUPERESSET.

CCXLIX. *Deus optimus nos in hunc mundum non animo cruciandi, sed beneficiendi posuit. Propositio haec tuto in axiomatum numero haberi potest; est enim evidentissimum pugnare cum infinita Dei bonitate, ut creaturas rationales eo sine efficiat, ut sint*

miseriae. Colligitur id praeterea ex innumeris bonis, quae Conditor benignissimus nobis licite, et magna cum voluptate fruenda in hoc mundo concessit. Quid? quod ita ab ipso effecti sumus, ut etiam tum, cum naturae infirmitatibus servimus, suavi voluptate profundamus, quemadmodum evenit, cum cibo, et potu famem, et sitim depellimus.

CCL. *Si alia vita perfecte beata non superesset, Deus ponendo nos in hunc mundum, largiendoque cumulate adeo bona haec temporalia, nos summe cruciaret. Si alia vita perfecte beata non supersit, bona haec praesentia eo solum tendunt, ut naturalem nostram perfectae beatitudinis cupiditatem nunquam implendam magis exaequant; atqui hac ratione homo vehementissime excrucietur: igitur si alia vita perfecte beata non superesset, Deus ponendo nos in hunc mundum, largiendoque cumulate adeo bona haec temporalia, nos summe excrucietur.*

Schol. Praeclare hoc loco quamquam non semper alias, Clericus argumentatur (*Pneum.* s. 1. c. 6. n. 11. 12.). *Quantvis omnibus bonis, quae hic in vita haec mortali comparari possunt, fruamur: tandem vis carendum esset, et moriendum summa tristitia propter aeternam iacundissimarum rerum iacturam. Tunc temporis bona omnia, quibus antea fruebamur, veluti in venena versa non acerbissime cruciarent. Eodem loco essemus, ac qui sine morbo ullo valente stomacho, et cibis appetente recordaretur quidem, se omnis generis cibi olim abundasse, sed sibi statim fame perendum esse sciret. Memoria illa praeteritarum copiarum eum vehementissime cruciaret, ne dum ut ejus dolorem leniret. Igitur vi esset sine spe beatitudinis post hanc vitam futurae moriendum, jam beneficium illud Numen non immerito in nos contulisse videretur bona hujus vitae, non beneficiendi causa, sed potius irritandae nostrae cupiditatis, cui tamen nulla ratione satisfactum vellet; hoc est, animo nos acerbissimo supplicio interficiendi. Cum ita constituti simus, ut omnibus numeris absolutam beatitatem necessario optemus, Deus ostensa nobis aliquanta ejus parte, ut eam magis optaremus, subito omnem ejus spem subtraheret, ut in summa desperationem vitam relinqueremus. Nobiscum ageret eodem modo, ac qui homini fame vehementer laboranti cibum ofuscandum offerret, ut videret miserum. Hoc quid fieri credulius possit, me non capere fateor. Ceterum perfectam beatitudinem cum dico, eam intelligo, quae naturalis sit, ac naturae viribus obtineri queat; de supernaturali quippe in philosophia non agitur: sed hoc infra (263, schol. 1. n. 2. fin.) amplius declarabo.*

BONITAS DEI POSTULAT, UT EXISTET PERFECTA BEATITAS.

CCLI. *Infinita Dei bonitas postulat, ut exstet perfecta beatitas, quam anima post corporis mortem consequi possit. Si non exsaret perfecta beatitas post mortem corporis obtinenda, Deus nos*

ponendo in hunc mundum, largiendoque bona praesentia nos summo cruciaref (§. pr.), id vero cum infinita Dei bonitate componi minime potest (§. 249.); igitur haec bonitas postulat ut extet in altera vita perfectae beatitas, quam animata morte corporis consequi possit.

QUAE SIT AETERNA — ATQUE ANIMA PERPETUO CONSERVATUR.

CCLH. Eadem Dei bonitas postulat, ut haec beatitas sit perpetua. Bonitas quippe Dei postulat, haec beatissimam perfectam, id est ut plene exsatiat naturalem mentis appetitum, quo in eam fertur sed id genus beatitas constans sit, ac perpetua necesse est: est enim status, in quo nihil amplius timeri, aut sperari possit. Certe si illa beatitas tantum temporaria foret, anima ad eam admissa vehementissimam angeretur timore, ne umquam ipsa excidat, quo enim majus est bonum possessum, eo major est de eo amittendo anxietas: quare rursus Deus animo cruciandi, et tandem crudelissimo necandi animam ad eam beatitatem admissis videretur.

Schol. Sapientes Tullius (*De fin. l. i. c. 7.*): *Nam si amitti vita beata potest; beata esse non potest. Quis enim confidit semper sibi illud stabile, et firmum permansurum, quod fragile, et caducum sit? qui autem diffidet perpetuitati bonorum suorum, timeat, necesse est, ne aliquando amissis illis sit miser. Beatus autem esse in maximarum rerum timore nemo potest. — Neque enim in aliqua parte, sed in perpetuitate temporis vita beata duci solet: neque appellatur omnino vita beata, nisi perfecta, et absoluta: nec potest quisquam alias beatus esse, alias miser. Qui enim existimabit posse se miserum esse, beatus non erit.*

CCLIII. Infinita bonitas postulat, ut Deus animae existentiam, et vitam perpetuo conservet. Infinita Dei bonitas postulat, ut extet perfecta beatitas, eaque perpetua, quam anima a morte corporis consequi possit (§§. praec.); sed nisi existentia, ac vita animae perpetuo conservetur, nequit ea perpetuam beatitatem consequi igitur infinita Dei bonitas perpetuam existentiae, ac vitae animae conservationem postulat.

SAPIENTIA DEI POSTULAT MEDIA APTISSIMA AD OBTINENDAM OBSERVANTIAM L. N.

CCLIV. Infinita Sapientia postulat, ut Deus eligat media aptissima, quibus homines, salva libertate, ad observationem legis naturalis impellat. Ut enim Deus in mundi procreatione manifestationem suarum perfectionum pro fine sibi praestituere debuit (*cosm. §. 73.*); ita singulari quodam modo patefactionem suorum attributorum moralium, quae per actus morales creaturarum rationalium, id est, per accuratam legis naturalis observantiam, comparatur, utpote longe nobilissimum intendere et debuit, et voluit; at vero sapientiae partes sunt eligere media ad finem obtinendum aptissima: igitur Deus vi sapientiae infinitae eligere debuit media aptissima, quibus a creaturis rationalibus, salva ipsarum libertate, accu-

ratissimam legis naturae observantiam impetret; seu quod idem est, sapientia infinita postulat, ut Deus eligat media aptissima, quibus homines salva libertate ad observantiam legis naturalis impellat.

IDEM PROVIDENTIA POSTULAT.

CCLV. Infinita Dei Providentia id ipsum postulat. Infinita providentia postulat, ut Deus creaturis rationalibus normam quamdam praestituat, ad quam ipsae accomodando suas actiones morales foverent, veramque beatitatem certissimam consequantur, quod in philosophia morali demonstratur: igitur etiam eadem providentia postulat, ut Deus creaturas has rationales aptissimas, quibus salva ipsarum libertate potest, incitamentis ac mediis ad eam normam sequendam impellat; sicut enim absque id genus norma, ita quoque sine eiusmodi incitamentis genus humanum provide non gubernatur.

HAEC MEDIA SUNT PRAEMIA AC POENAE AETERNAE.

CCLVI. Incitamenta altissima, quibus homines salva libertate, ad legis naturalis observantiam impellantur, non sunt nisi praemia, et poenae aeternae. Imprimis enim lex naturae, cum veram rationem legis habeat, non ordinationem modo, sed et sanctionem, quae in constitutione praemiorum, et poenarum sita est, continet. Vid. Cl. P. Steinkeller (*Inst. phil. mor. p. 2. c. 8.*). Deinde sic argumentor. Incitamenta aptissima ea solum dici possunt, quae comparate ad praesentia adjuncta, spectata nimirum naturae imbecillitate, maxima ad malum propensione, voluptatum illecebris, ac vitiorum inevitamentis, atque superandis in virtutum exercitio difficultatibus omnes universe homines ad sectandam virtutum efficaciter impellere, et a vitiis retrahere possunt; atqui istud praemia, aut poenae praestare nequeunt, nisi aeternae sint: cum enim nunc, quando poenarum perpetuitatem ex Divina Revelatione certonovimus, quam plurimi tamen ad turpissima flagitia summa licentia defectant, quid futuram prudenter sperari possit, si temporarium solum praemium virtuti, et simili poena vitio constituta foret? Certe passim homines praesentibus voluptatibus, a quibus vehementissimae alliciuntur, eas poenas, utpote et adhuc multum remotas, et non perpetuo duraturas posthaberent; igitur incitamenta aptissima, quibus homines, salva libertate, ad legis naturalis observantiam impellantur, non sunt, nisi praemia et poenae aeternae.

Coroll. Itaque et sapientia, et providentia infinita postulant, ut Deus propositis praemiis, ac poenis aeternis homines ad accuratam legis naturalis observantiam impellat.

SAPIENTIA, PROVIDENTIA PERPETUAE ANIMAE CONSERVATIONEM POSTULANT.

CCLVII. Infinita sapientia, ac providentia postulant, ut Deus animae existentiam, et vitam perpetuo conservet. Infinita sapientia, et providentia postulant, ut Deus hominem propositis praemiis, et poenis aeternis ad observantiam legis naturae impellat (§. praec. cor.): sed istud fieri nequit, nisi Deus existentiam, ac vitam animae

perpetuo conservet; ergo infinita sapientia, ac providentia postulanti, ut Deus animae existentiam, ac vitam perpetuo conservet.

JUSTITIA DEI POSTULAT, UT VITIUM PRAEMIO, VITIUM PONA AFFICIATUR.

CCLVIII. Infinita Dei justitia postulat, ut condignum praemium virtuti, et vitio poena tribuatur. Justitia Dei aliud non est, quam bonitas sapienter-administrata, ut in theologia ostendamus; at qui Deus suam bonitatem nequaquam sapienter administraret, nisi virtutem condigno praemio remuneraretur, vitiumque promerita poena mcleraret: si enim illud non praestaret, suam bonitatem probis, et improbis aequaliter exhiberet, ac reapse in mente bonus foret; quod utique sapientiae legibus repugnat; sapientia quippe postulat, ut approbet eorum mores, qui leges a se statutas observant, improbet contra eorum vitae rationem, qui ab illis recedant, atque ut hanc vel approbationem, vel probationem ipso quoque opere patefaciat, id quod aequa praemiorum, poenarumque representatione obtinetur: igitur infinita Dei justitia postulat, ut condignum praemium virtuti, et vitio poena tribuatur.

Schol. Certe, quemadmodum Clarkius (*Trait. de l'exist. et des attrib. de Dieu t. 1. ch. 6.*) arguit, etsi nos abstrahendo etiam ab omni praemio divinam voluntatem acuratione summa exequi timeamus; infinita tamen sapientia bonitati juncta postulat, ut Deus manifeste ostendat placere sibi probitatem; improbitatem contra vehementer displicere. Eaedem igitur rationes, quae evincunt summam a nobis ipsis legibus observantiam deberi, demonstrant simul convenientissimum esse, ut contentus illis illatus vindicetur; et temerarii transgressores puniantur; nullus enim legislator, salva sua bonitate ac justitia, legum a se sanctorum contemptum impune ferre potest: majestas legum, legislatoris dignitas, curaque, quam de conservanda sua auctoritate gerere debet, ipsum denique gubernatoris bonum id exigunt. Quod si Deus nec bonos praemiis, nec malos poenis afficeret, suo velut suffragio illos cum his aequare, ac improbitatem approbare videretur: quo admissio omnis legum honor periret, et vilissimorum hominum pedibus conculeretur, neque jam restaret, unde agnosceremus eas leges divinas esse, cum illarum laesionem minime a Deo vindicari sciremus.

QUOD IN HAC VITA NON SATIS OBTINETUR — QUARE ALIA SUBRARI — ET QUIDEM AETERNA — UNDE ANIMA PERPETUO CONSERVARI DEBEAT.

CCIX. In hac vita mortali nec virtuti praemium, nec vitio condigna poena tribuitur. Quotidiana experientia asserti veritatem luculente testatur; videmus enim frequentissime impios divitiis, honoribus, ceterisque hujus vitae bonis ad mortem usque abundare; virtutis contra studiosos rerum omnium inopia, iniqua valetudine, doloribus, contentu, aliisque gravissimis incommodis confictari. Quid quod multi ipso quasi ultimo vitae momento aut virtutis, aut vitii actum exercent? Quod ergo illius praemium, quae hujus poena in hac vita esse potest? Deinde nec bona haec caduca, cum naturalem ho-

minis cupiditatem irriterent solam, non expleant, condigna virtutis praemia esse queunt.

CCLX. Infinita Dei justitia postulat, ut alias post hanc supersit vita, in qua probi praemiis, improbi poenis afficiantur. Justitia divina postulat, ut condignum virtuti praemium, ac vitio poena tribuatur (§. 258.), idque in hac vita mortali non obtinetur (§. praec.): ergo eadem justitia postulat, ut alia supersit vita, in qua probi praemiis, improbi poenis condigni afficiantur.

Coroll. Necessse esse, ut vita haec perpetua sit, ex (§§. 246. 252.) colligitur; nam et essentia veri praemii exigit, ut animam perfecte beatam reddat.

CCLXI. Infinita justitia postulat, ut Deus animae existentiam, ac vitam perpetuo conservet. Infinita Dei justitia postulat, ut alia post hanc supersit vita, et quidem aeterna, in qua probi praemiis, improbi poenis afficiantur (§. praec. cor.); sed istud fieri nequit, nisi animae existentia, et vita perpetua a Deo conservetur: ergo infinita justitia postulat, ut Deus animae existentiam, ac vitam perpetuo conservet.

DEUS NECESSARIO ANIMAM PERPETUO CONSERVAT.

CCLXII. Deus necessario vult animae humanae existentiam, et vitam perpetuo conservare. Id Deus necessario vult, quod infinita illius bonitas, sapientia, providentia, ac justitia postulat, ut in aperto est; sed haec perfectiones postulant, ut Deus animae humanae existentiam, ac vitam perpetuo conservet (§§. 253. 257. 261.): ergo Deus necessario vult animae humanae existentiam, et vitam perpetuo conservare.

Schol. Nihil itaque agunt, qui cum Lockio (*Trois. repl. à Mr. Stilling. steet.*), Mejero (*Gedanken von dem Zustand. de der Seelen nach dem Tode*), aliisque non paucis contendunt, nos sola ratione naturali aditos minime scire posse, quid Deus de anima nostra post corporis mortem decrevit. Nam cum divina voluntas, ut egregie Genueus (*Elem. p. 2. prop. 14. n. 18. not. 1. p. 93.*) ratiocinatur, aeternae sapientiae esse contraria nequeat; possintque ex rerum natura plures divinae sapientiae rationes nobis intelligi, et voluntates, quae ad eas rationes pertinent, intelligi a nobis posse, equidem nemini ambiguum esse puto. Ut ecce, Deum velle mundum existere, quem conservat tanto ordine, ac providentia; item velle omnia ex aeterno ordine in eo fieri; tum homines et se conservare, ac mutuo se fovere, et amare, ac plura ejusdem generis perspicua, ego esse ajo ex naturae ipsius contemplatione. Itaque quamquam divinam homines sapientiam et voluntatem plene, et aequate nullo pacto comprehendere possunt, sunt tamen plurima, quae naturae res spectant, in quibus liquido rationes, ac voluntatem Dei intelligimus. Ad id nos genus referre hoc possumus, de quo disputamus, mentem humanam esse quam a natura sua, tam